

Використання відновлювального потенціалу похідних лісів в процесі рекультивації та тераформінгу.

Сучасне людство зіштовхнулося з проблемою дефіциту ресурсів необхідних для відновлення порушених земель. Одним із джерел цієї проблеми є вперте намагання відтворити бажані для людської діяльності екосистеми у консервативній традиційний спосіб незважаючи на місцеві умови середовища та закономірності природної динаміки рослинності. Разом з тим дослідники постійно констатують факти активного і успішного відновлення рослинності природним шляхом. У деяких випадках в аналогічних умовах природне відновлення екосистем є більш успішним та стійким ніж організовані людиною заходи. Це вказує на невідповідність дій людини природним закономірностям динаміки екосистем. Наприклад на території кар'єрів, будівництва, покинутих орних земель, населених пунктів чи індустріальної забудови видно як відновлюються екосистеми похідних лісів. Отже ця група екосистем може ефективно використовуватися в процесі відновлення після порушень. Такі дії вимагатимуть мінімум ресурсів та незначних корегувань.

Екосистеми похідних лісів мають автотрофний блок у вигляді рослинних угруповувань *Robinieta Jurco ex Hadac et Sofron 1980* наприклад *Robinieta Jurco ex Hadac et Sofron 1980*: *Sambucetalia racemosae Oberd. ex Doing 1962*: *Sambuco-Salicion capreae Tx. et Neum et Oberd. 1957*: *Sambucetum racemosae Noirfalise in Lebr. et al. ex Oberd. 1973*, *Salicetum capreae Schreier 1955*. Зазвичай у флорі похідних лісів невелике число діагностичних та характерних видів. Наприклад: Черешня (*Prunus avium*), Береза повисла (*Betula pendula*), Глід (*Crataegus (Sp)*), Зіновать руська (*Chamaecytisus ruthenicus*) Тополя біла (*Populus alba*), Стоколос покрівельний (*Bromus tectorum*), Осока тремтяча (*Populus tremula*), Мітлиця звичайна (*Agrostis capillaris*), В'яз (*Ulmus rubra*), Грястиця звичайна (*Dactylis glomerata*), Грицики звичайні (*Capsella bursa-pastoris*), Кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale*), Деревій звичайний (*Achillea millefolium*), Конюшина повзуча (*Trifolium repens*), Смілка литовська (*Silene lithuanica*), Незабутка польова (*Myosotis arvensis*), Дуб звичайний (*Quercus robur*), Дивина звичайна (*Verbascum phlomoïdes(Sp)*), Конюшина лучна (*Trifolium pratense*). Похідні ліси є прихистком для : *Trithemis kirbyi Selys*, *Enallagma cyathigerum Charpentier*, *Pantala flavescens Fabricius*, *Gonepteryx*, *Aglais*, *Musca*, *Inachis*, *Satanas*, *Araneus*, *Cepaea hortensis*, *Rana temporaria*, *Lacerta agilis L*, *Vipera berus L*, *Natrix natrix L*, *Turdus philomelos L*, *Dendrocopos major L*, *Luscinia luscinia L*, *Dryocopus martius*, *Corvus corax L*, *Parus caeruleus L*, *Buteo buteo L*, *Fringillidae coelebs L*, *Lepus europaeus Pallas*, *Vulpes vulpes L*, *Capreolus capreolus L*, *Rattus norvegicus*, *Apodemus agrarius*.

Похідні ліси за своєю сутністю є універсальними екосистемами з точки зору спектру екосистемних послуг які можуть вони надавати. Ось наприклад вони можуть бути об'єктами природно-заповідного фонду. Враховуючи відносно збережені ліві групи у межах данної території запропонованої під створення пам'ятки природи місцевого значення: «Березова каша»; Були виявленні рослини раритетних видів: Любка дволиста (*Platanthera bifolia (ЧКУ)*) а також тварин: *Buteo buteo L.* (Боннська та Бернська конвенція, Конвенція CITES) *Dryocopus martius* (Бернська конвенція та Директива ЄС про захист диких птахів). Вважаємо за необхідне створити на запропонованій території об'єкту природно-заповідного фонду –пам'ятку природи місцевого значення: «Березова каша» на площі близько 0,01 га. Територія повинна функціонувати як пам'ятка природи цілорічно.

Список літератури

1. Kotsiuba I. Y., Khomiak I. V., Bren A., Shamonina M. Ecological strategies of plants in the process of restoration of disrupted natural ecosystems of Ukrainian Polissia. *Ukrainian Journal of Natural Sciences*. 2023. Vol. 3. P. 186-198.

2. Хом'як І.В. Втрати екосистемних послуг і встановлення розміру збитків завданих війною. Матеріали слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань екологічної політики на тему: «Вплив воєнних дій на довкілля в Україні та його відновлення до природного стану» (10 листопада 2022 року) / Ред.: Ю. Ю. Овчинникова – Київ: Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування, 2023. С 71-75.
3. Хом'як І.В. Фітоіндикаційна характеристика трансформації рослинних угруповань відновлюваної рослинності Центрального Полісся. // Екосистеми їх оптимізація та охорона. 2011. Вип. 5 (24). С. 58-65.
4. Хом'як І.В. Характеристика асоціацій *Agrostio-Populetum tremulae* та *Epilobio-Salicetum carpeae* класу *Epilobietea angustifolii* для Правобережного Полісся. УБЖ №4. 2016. С. 239-254.
5. Хом'як І.В. Динаміка флори перелогів Українського Полісся. // *ScienceRise: Biological Science* – 2018, №1 (10). С 8-13.
6. Хом'як І.В. Вплив інвазій видів-трансформерів на динаміку рослинності перелогів Українського Полісся. Біоресурси і природокористування. ТОМ 10, № 1-2 (2018). С. 29-35.
7. Макарчук Н.О. Хом'як І.В. Відновлювана природна рослинність долини річки Жерев. // Матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції «Українське Полісся: проблеми та тренди сучасного розвитку». Ніжин: НДУ ім. Гоголя, 2022. С. 28-30.
8. Oleksandr Harbar, Ivan Khomiak, Iryna Kotsiuba, Nataliia Demchuk and Iryna Onyshchuk. Anthropogenic and natural dynamics of landscape ecosystems of the Slovechansko-Ovruchsky ridge (Ukraine). *Soc. ekol. Zagreb*, Vol. 30 (2021.), No. 3. P. 347-367.
9. Хом'як, І. В., Костюк, В. С., Гарбар, О. В., Демчук, Н. С., Андрійчук, Т. В., Власенко, Р. П., Гарбар, Д. А., Онищук, І. П., Шпаковська, Л. В., Омельчук, М. О. (2021) Особливості розміщення оселищ із різним ступенем антропогенної трансформації. *Екологічні науки*. 2021, (7). pp. 67-71.
10. Ivan Khomiak, Oleksandr Harbar, Nataliia Demchuk, Iryna Kotsiuba, and Iryna Onyshchuk Above-ground phytomas dynamics in autogenic succession of an ecosystem. *Forestry ideas*, 2019, vol. 25, No 1 (57): 136–146.